

Bakalářská práce

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta
katedra ekonomie

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

**Makroekonomická nestabilita: teorii
ekonomických cyklů**

Macroeconomic instability: the theory of economic cycles

BP – PE – KEK – 2009 5

Bogdan Savchuk

Vedoucí práce: Ing. Kocourek Aleš, Ph.D., katedra ekonomie

Počet stran: 37

Počet příloh: 1

V Liberci dne 22.05.2009

Poděkování

Děkuji Ing. Aleši Kocourkovi, Ph.D., vedoucímu mé práce za konstruktivní rady, podnětné poznámky a jeho čas, který věnoval mé práci.

Poděkování patří především mé nevěstě a rodičům za velkou dávku pochopení, trpělivosti a víru.

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mě požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše. Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

V Liberci dne 22.05.2009

Bogdan Savchuk

Resumé

Tato práce se zabývá otázkou rozvoje ekonomiky a vývoje ekonomických cyklů.

Pokouší se změny a pojem ekonomického cyklu popsat a vysvětlit. Nastínit historie, současný stav a základní teorii ekonomických cyklů.

Bakalářská práce poukazuje na současné teorie ekonomických cyklů a příklady implementace na příkladě USA. Dále na stav světové ekonomiky a vztah cyklů na ekonomiku. Část je věnována opatřením, na cíleným na zmírnění následků cyklických kolísání.

V souvislosti s rozvojem ekonomiky a světovou krizí je možné považovat za přínos bakalářské práce především povědomost veřejnosti o obsahu a smyslu ekonomického cyklu.

Bakalářská práce současně poukázala na teorie ekonomického cyklu, příčiny vzniku, dobu trvání.

Klíčová slova

Ekonomický cyklus

Teorie ekonomických cyklů

Světová ekonomika

Ekonomická rovnováha

Summary

This work is economic development and the development of economic cycles.

It tries to describe and explain changes in economic cycles. The paper tries to show the present situation as well as the possible trends and basic theories of economic cycles.

This Bachelor Work refers to present theories of economic cycles and examples of implementing on economic of the United States. It also refers at the state of the world economy and the impact of cycles. Part has been devoted to measures to reduce the consequences of economic cycles

In connection with the development of world economy and the crisis can be considered a contribution thesis primarily public awareness of the content and meaning of economic cycle.

Bachelor's thesis at the same time pointed to the theory of economic cycle, the cause of emergence, the period.

Použité zkratky

EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP (GNP)	Hrubý národní produkt
OSN	Organizace spojených národů
FRC	Federální rezervní systém
MMF	Mezinárodní měnový fond
ČR	Česká Republika

Obsah

Úvod	11
1. Ekonomický cyklus	16
1.1. Definice cyklu	16
1.2. Klasifikace a periodičnost cyklu	25
1.3. Teorii ekonomických cyklů	31
2. Světová ekonomika:stav, cykly	39
2.1. Stav světové ekonomiky	39
2.2. Ekonomika EU	40
2.3. Antikrizové opatření	42
3. Závěr.....	42
4. Přílohy	48
Použitá literatura.....	47

Úvod

„myšlenky ekonomů mají mnohem větší význam než si myslíme

V reálném světě jenom oni řídí“

J. M. Keynes

Makroekonomická nestabilita je jedním z hlavních nedostatků tržní ekonomiky. Zatím co v *centrálně plánované* ekonomice nebo v komunismu, všechna rozhodnutí ohledně ekonomické politiky státu, přiřazování zdrojů a organizace výroby se přijímají centrálním plánovým orgánem, v tržní ekonomice, jak víme, tyto rozhodnutí nikdo neshoduje. V čistém kapitalismu funkce plánovacího orgánu přejímá tržní mechanismus a tudíž rovnováha ekonomiky je náležitostí trhu. Samozřejmě že za těchto podmínek mechanismus samoregulace trhu velice často selhává. Tento nedostatek tržní ekonomiky je “platbou” pro efektivní přiřazování zdrojů, intenzivní ekonomický růst a jiných předností kapitalistické společnosti. Avšak, čistý kapitalismus v praxi neexistuje – všechny státy s tržní ekonomikou využívají smíšené systémy, které jsou mezilehlé mezi *centrálně plánovaným systémem* a čistým kapitalismem. Stát v takových systémech hraje určitou roli v ekonomickém životě společnosti. Jmenovitě stát zajišťuje výrobu některých zboží a služeb, které tržní ekonomika nevyrábí. Taky vláda realizuje určitou ekonomickou politiku vyvinutou na základě ekonomických cílů, realit a zaměřenou na neutralizaci nedostatků tržní ekonomiky. Jedním z hlavních cílů politiky státu je dosahování makroekonomické stability, tj. dosažení stálého ekonomického růstu při stabilní úrovni cen a nízké hladině nezaměstnanosti. Hlavní nástroje regulace tržní ekonomiky je fiskální a monetární politika. Třeba označit, že ekonomové nepřišli hned na nutnost zásahu státu do ekonomických procesů pro dosažení makroekonomické stability. Uděláme malé nahlédnutí do historie ekonomické myšlenky.

Od konce XVII – začátku XVIII století idea « plné laissez faire » - přístup plného nezasahování státu do ekonomiky, jinak řečeno idea ekonomického liberalismu, se stala mottem tržní liberální ekonomické politiky a zároveň i hlavním principem nového směru ekonomické myšlenky – klasické politické ekonomii. K tomuto principu klasici přišli na základě bojů proti merkantilismu a jeho následujícího zániku. Přívržence klasické politické ekonomii odmítly protekcionismus a aktivní zasahování státu do ekonomiky, což bylo základem merkantilismu. Pokoušeli se vysvětlit a odůvodnit rovnovážnost ekonomiky,

nevyužívali matematický základ, ani modelování. Mimo to, přívrženci klasické politické ekonomie považovali ekonomiku čistého kapitalismu za samostatně regulační, přesně podle «zákonu trhů» Zhana Batista SJEJa. Označím, že ještě dlouho před *Sjejem*, zásady liberalismu v ekonomice oznámil veliký Adam *Smit*. Tak našel a uspořádal cestu další následovníci «*laissez faire*». On vlastně zavedl pojmy jako «hospodářský člověk» a «neviditelná ruka». Podle Smita, «hospodářský člověk» je založen na svém sobeckém prospěchu, bude sloužit pro dobro společnosti, tj. «neviditelná ruka» trhu při zachování principu ekonomického liberalismu bude podporovat ekonomický blahobyt společnosti. Ale podle mě, jestli každý individuum bude pracovat a řídit se podle svých zájmů, může nastat situace že si budou překážet navzájem a v tomto případě by pro společnost bylo lepší, kdyby postupovali koordinovaně. Tj. společnost bude vyhrávat jenom tehdy jestli stát bude koordinovat postupy jednotlivých individuu. Jistě že to má být v rozumných mezích. Vrátime se k «zákonu trhů» Zhana Batista SJEJa. Jeho zákon se staví k tvrzení, že výroba samostatně vytváří poptávku pro sebe: «Jakýkoliv produkt od momentu svého vytvoření, otevírá odbytový trh pro jiné produkty na celou hodnotu vlastní ceny¹». Tento vývod vyplýval ze Smitovské definice přirozené ceny zboží jako sumy příjmů: $Q = W + P + R$.

Levá strana rovnice je agregátní nabídka a práva strana vyjadřuje agregátní poptávku (součet příjmů – mzda, zisk, renta).

Hlavní myšlenka Sjeja, která pocházela z jeho zákonu je v tom, že za tržní ekonomik celkový produkt, který byl vyroben v ekonomice, bude prodán, tj. stačí jen vyrobit produkt a on bude prodán. Jen je potřeba sledovat, aby struktura výroby odpovídala struktuře poptávky. Tudíž si můžeme představit, že za podmínek ekonomického liberalismu krize nedostatku agregátní poptávky, není možná. Tj. podle Seja v podmínkách tržní ekonomiky, při sledování nezasahování státu v ekonomiku, krize a deprese podle všeho není možná. V dlouhém období, jak si mysleli klasici, tržní mechanismus zajišťuje rovnováhu na úrovni plné zaměstnanosti, tj. absence nezaměstnanosti. „Přiznávali (klasici), že za mimořádné události, jako jsou války, politické převraty, dlouho trvající sucho, krachování burzy cenných papírů nebo „zlatá horečka“, mohou ekonomiku srazit z cesty plné zaměstnanosti.

¹ Rima I. Development of Economic Analysis. L.: Routledge, 1996.

Ale když už se to stává, trh automaticky koriguje ceny, mzdu a úrokové sazby. I v ekonomice se redukuje úroveň výroby, který by odpovídal plné zaměstnanosti ²“.

Před Velkou Depresí ve 30. letech se „zákon trhů“ Sjeja ve skutečnosti dodržoval. Nicméně na konci 20-tých a na začátku 30-tých let Velká Deprese zachvátila Spojené Státy Americké. Následně se odrazila na ekonomice jiných průmyslově rozvinutých států. Následek Velké Deprese - reálný **HDP** se v USA snížil o 40% a inflace se zvětšila přibližně o 25%. Tehdy se zjistil rozpor mezi teorií klasiků, která tvrdí, že dlouhodobá deprese je v podstatě nemožná a faktickým stavem ekonomiky USA, která během 10 let měla neskutečně vysokou úroveň nezaměstnanosti. Současná makroekonomická teorie popírá „zákon trhů“ SJEJa. Hlavní myšlenkou současného učení makroekonomické rovnováhy je to, že celkový příjem od realizace produkce se neutratí pouze za spotřebu – jistá částka jde na úspory, import a daně. Takovým způsobem vzniká únik z koloběhu „příjem-spotřeba“, což nebral v úvahu J. B. SJEJ ve svém zákoně. Nicméně „zákon trhu“ SJEJa měl důležitou úlohu v historii ekonomické myšlenky: „Osud zákona SJEJa v historii ekonomické vědy měl spoustu dramatických událostí. Na jednu stranu, figura SJEJa-teoretika často vyvolávala skeptickou reakci a v argumentech o které se opíral zákon, byly zjištěny velké chyby. Na druhu stranu, zákon pořád přitahuje nové vlny zájmu, pokaždé otevírá pro zájemce své nové strany. Jako výsledek vztahu k zákonu Sjeja i dnes slouží dělicí čára mezi vedoucími směry makroekonomické myšlenky³“.

Zvláštní odpovědí na Velkou Depresi se stala teorie anglického ekonoma John Maynard Keynesa. Ve své nové makroekonomické teorii Keynes vysvětlil příčiny reálně existující nezaměstnanosti a deprese. Vyslovil potřebu aktivního zásahu státu pro boj s nimi. „Keynes vyslovil obavu, že kapitalistický systém nemá vnitřní mechanismus regulace, který dovoluje po zmenšení agregátní poptávky se vrátit ke dřívější úrovni výroby a zaměstnanosti. Přiznal nebezpečí pádu ekonomického systému do dlouhodobé deprese. Tímto se stal kritikem kapitalizmu a doktríny *laissez faire*⁴“.

Keynes ukázal, že tržní systém dělá chyby v oblasti rozdělení zdrojů, nezajišťuje plné využití hlavního zdroje – pracovní síly. Tímto Keynes prohlásil, že je nutné regulování státní ekonomiky pro zmenšení makroekonomické nestability, která se objevuje v tržní

² McConnell, Brue Economics: 11-vydání, Kiev, Chahar, 2001, стр. 181-182

³ Historie ekonomických dějin. V. Avtonomov, O. Ananina, skripta – M. INFRA-M, 2002, str. 83 - 84

⁴ Historie ekonomických dějin. V. Avtonomov, O. Ananina, skripta – M. INFRA-M, 2002, str. 482

ekonomice. Tj. Keynes poprvé v historii ekonomické myšlenky přidal problém nezaměstnanosti k ekonomickým problémům. A mezi tím do Keynesa byl tento problém považován spíše jako sociální – problém chudoby.

Přívrženci Keynesa rozvinuli a zlepšili teorie zaměstnanosti Keynesa. Současný model celkových nákladů – je to zdokonalena teorie zaměstnanosti Keynesa, která zobrazuje keynesiánskou ekonomickou teorii.

Téma makroekonomické nestability je jednou z fundamentálních v současné makroekonomice. Vždyť chápání příčin a přírody makroekonomické nestability v tržní ekonomice je nutnou podmínkou pro vypracování ekonomické politiky, zaměřenou na likvidaci makroekonomické nestability, tj. dosazení stabilizace úrovně cen a výroby, který odpovídá plné zaměstnanosti. Mimo toho, jednou z funkcí moderního státu je realizování ekonomické politiky, která je určena na zmírňování cykličnosti rozvoje tržní ekonomiky, na likvidaci následků ekonomického poklesu. Není náhodou, že toto téma je nejvíce kontroverzní v makroekonomice – existuje spousta názorů různých ekonomů na to, jaká má být role státu v regulaci tržní ekonomice. Každý názor, každé pojetí k dosazení makroekonomické stability ekonomiky má jak silnou, tak i slabou stranu; patřičně ekonomové pro potvrzení správnosti svého přístupu uvádějí různé příklady z reálného života, z historie ekonomiky. Nicméně zkušenosti ukazují, že ještě neexistuje „všelák“ proti nestabilitě v tržní ekonomice. Principy stabilizace ekonomiky, které dobře pracují v jedné ekonomické situaci, mohou úplně selhat v jiné podobné situaci. Například keynesiánská teorie, která se prokázala účinností za čas Velké Deprese, nepřinesla očekávané výsledky v USA v 60-tých letech.

Jak je známo, ekonomickou stabilitu ve státě ovlivňuje spousta faktorů, mezi kterými je i politická stabilita, ale můžeme to také říci i o zpětné vazbě – vždyť makroekonomická stabilita, nízká úroveň nezaměstnanosti a inflace jsou nejdůležitějšími podmínkami politické stability uvnitř státu, přitažlivosti ekonomiky pro zahraniční investice, dlouhodobého ekonomického růstu a vysoké životní úrovně obyvatel. Vzhledem k tomu, že toto téma je aktuální a důležité, vybral jsem téma pro bakalářskou práci „Makroekonomická nestabilita: teorii ekonomických cyklů“

Stručně popíši strukturu plánu: ve své práci mám 2 hlavní části. První část je věnována cyklům v ekonomice, klasifikaci a periodičnosti cyklů. V ní jsem detailně rozebral teorii

cyklů a jejich projev v reálných tržních ekonomikách (většinou na příkladě USA). Druhá část je věnována světové ekonomice: stav, vývoj, analýza.

Při analýze dané tematiky jsem použil mnoho zahraniční literatury a publikace, abych unikl jednostrannosti a neúplnosti Bakalářské práce.

1. Ekonomický cyklus

1.1. Definice cyklu

"Z ohledem na celou historii literatury o ekonomických cyklech různé ekonomové opět a opět vyslovovali názor že pocházení cyklických kolísání je záhada".

Alvin Harvey Hansen

Jednou z hlavních otázek v ekonomické teorii je problém rovnosti agregátní nabídky a agregátní poptávky. Přitom, jak bylo uvedeno výše, vzniká otázka „Jestli může mechanismus tržní ekonomiky zajistit rovnost bez vměšování státu“. Různé ekonomické školy dávají různé odpovědi na tuhle otázku. Ještě jednou zopakuji, klasická škola je přesvědčena, že trh je schopen sám zajistit schodu, považují úroky, mzdy a úroveň cen ve státě za pružné veličiny. Mimo to, klasiky zkoušeli model krátkodobé makroekonomické rovnováhy. Keynesiánství a neokeynesiánství se domnívá, že v dlouhodobé periodě jsou možné poklesy a deprese, i pro východ ekonomiky z tohoto stavu je třeba zásahnutí státu v procesy, které probíhají v ekonomice. Zkusíme prohlédnout dynamiku změn jednoho z hlavních makroekonomických ukazatelů – reálního **GNP**, který přímo určuje rozvoj ekonomiky a tak i blahobyt společnosti. Dynamickou analýzu tohoto ukazatele jsem rozhodnul provést na příkladě Spojených Států Amerických, protože právě tato země má nejvíce vyspělou, liberální tržní ekonomiku na světě.

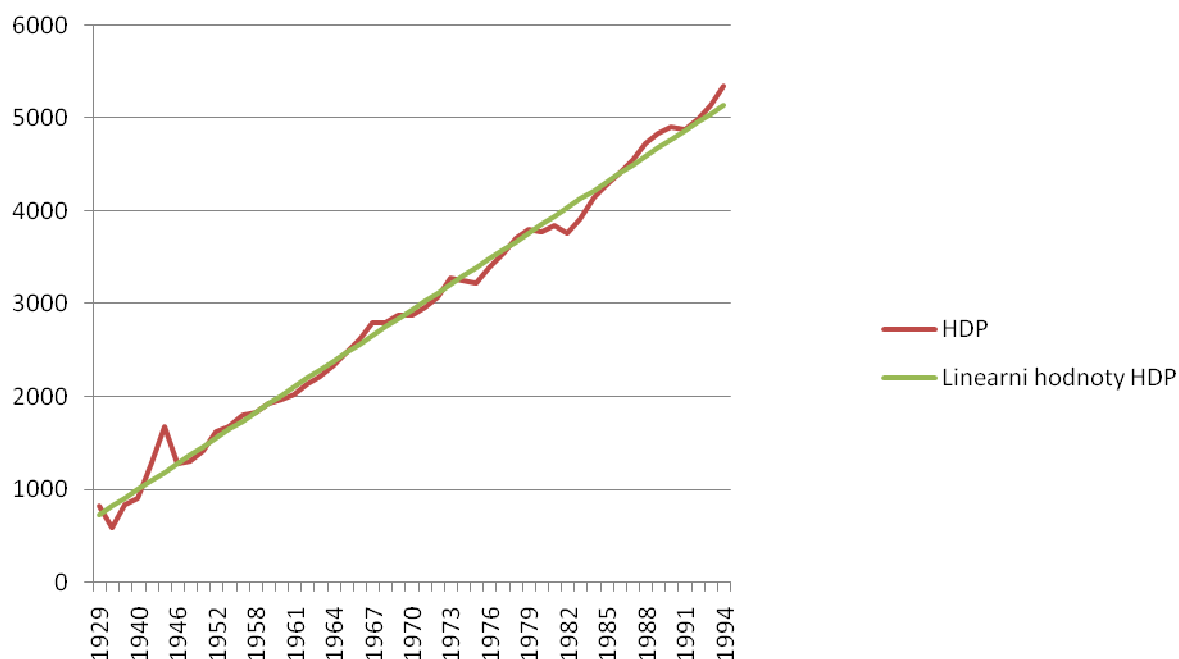
Tab.1.1 Národní důchod (*mld .USD*) v USA, 1929 – 1994 r.

Roky	1929	1939	1942	1946	1950	1954	1958	1960	1962	1964	1966
HDP	822	841	1285	1272	1419	1674	1829	1971	2128	2341	2616

Roky	1968	1970	1972	1974	1976	1978	1979	1980	1981	1982	1983
HDP	2797	2875	3071	3248	3381	3704	3797	3776	3843	3760	3907

Roky	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
HDP	4149	4280	4405	4540	4719	4838	4897	4868	4979	5135	5342

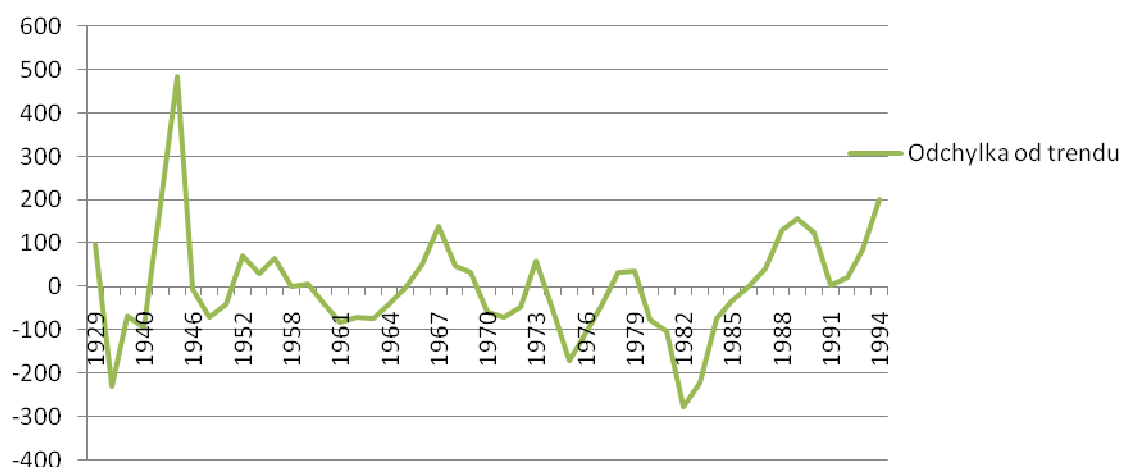
Zdroj: Survey of Current Buisness Federal Reserve Bulletin Economic Report of President, Economic Indicators.

Graf 1.1 Hodnoty reálního GNP (1929-1994 rok)

Prozkoumáme graf změn **GNP** v době od r.1929 do r.1994. Provedeme trend grafu, tj. sestrojíme lineární **GNP** pomocí lineárního vyrovnávání dat. Jak je vidět z grafu, trend má pozitivní úklon, tj. roste. To znamená, že v dlouhodobé periodě času GNP roste, i z ohledem na to, že tento růst není rovnoměrný, tj. v některých časových intervalech je graf podroben odchylce od trendu. Můžeme tedy říct, že graf vykazuje dlouhodobý růst a cyklické kolísání. Vzhledem k tomu že USA – příklad tržní ekonomiky - se dá usoudit o tom, že tržní ekonomika přispívá k růstu ekonomiky v dlouhé době, navzdory nestabilitě tohoto růstu. Na první pohled se očekávání klasiků uskutečňuje, tj. v dlouhodobé periodě se pozoruje stabilní růst, avšak jestli víc prozkoumat, to je možné si všimnout docela dlouhé periody času, během které se ekonomika nachází ve stavu dlouhotrvající deprese, tj. TRH nemůže „samostatně“ vyjít ze vzniklé krize. Takto, analýza ekonomiky USA během dlouhého období času empiricky potvrzuje insolvence tvrzení klasiků a neoklasiků ohledně samoregulace tržní ekonomiky. Abych znázornil cykličnost vývoje tržní ekonomiky na příkladě USA jsem nakreslil graf odchylek hodnot GNP od hodnot trendu za příslušné období.

Odchylka od trendu

Graf 1.2

Toto kolísání reálného GNP (GDP) relativně trendu se nazývá *ekonomický cyklus*. Existuje mnoho definicí ekonomického cyklu, tady nektěry z nich: „*Ekonomický cyklus (obchodní cyklus) – to je periodické kolísání urovně obchodní aktivity, která jsou představena reálním GDP*⁵“ nebo „*Ekonomický cyklus je kolísání souhrnné ekonomické aktivity*⁶“. Někteří ekonomové považují že název „cyklus“ je nevhodný pro kolísání obchodní aktivity, tak jak cykličnost předpokládá výskyt určité zákonitostí ve výkyvech, ale jak je vidět z grafů 1.1 a 1.2, najít takovou zákonitost je docela problematické. Nicméně, ekonomové nemají sjednocený názor ohledně této definice. Například, N. GREGORY MANKIW píše: „*Definice ekonomický (obchodní) cyklus, avšak, může uvést náš v omyl, protože sám pojem „cyklus“ předpokládá, že krátkodobé kolísání sledují pravidelně, podle nějakého předvídatelného schématu. Vskutku, najít nějaký systém v ekonomických fluktuacích a s přesností prognózovat jejich charakter, sotva možné*⁷“. Zároveň, jeden z nejznámějších výzkumníků obchodních cyklů, vůdce amerických keynesiánců **Alvin Harvey Hansen** ve své práci „*Ekonomické cykly a národní důchod*“ píše: „*Otázka o tom, jestli můžeme tyto pohyby přísně definovat jako cyklické, je co nejmíň sporná. Ostatní stalí by trvat na používání slova „kolísání“, motivují to tím že je víc přesně, protože pohyby zaměstnaností, produkce a cen pokaždé se velmi mění a ukazují časté odchylky od správného střídání. Na druhou stranu ti, kteří směřují k teoretickému zobecnění a chtějí, pokud je to možné, používat přesné data pro vytvoření modelu nebo*

⁵ Kurz ekonomické teorií, red. Čepurin M.N., 2002, str. 415

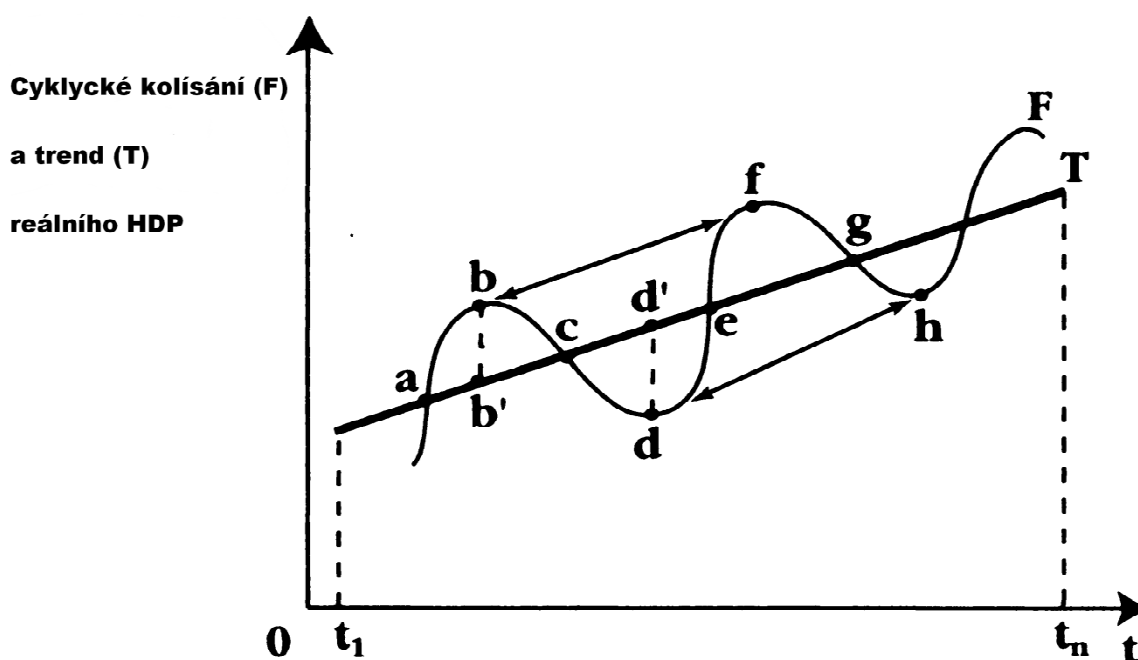
⁶ Wesley Clair Mitchell „*Ekonomické cykly: problem a jeho postavení*“, 1927 rok

⁷ Gregory N. Mankiw „*Principles Of Macroeconomics*“ 2003, str. 447-448

schéma, hledají v těchto pohybech více správností než je to možné vyjádřit definicí „kolísání“ a dá se říct že přivedené data docela potvrzují takový názor⁸“.

Já osobně si myslím, že termín „kolísání“ je víc vyhovující pro definice dané ekonomické kategorii, jestli budeme uvažovat o tom, že žádný známý cyklus se neopakuje jako jiný – každý cyklus má svoje unikátní rysy.

Avšak, bez ohledu na svoji unikátnost, každý cyklus prochází stejnými fázemi, které se nazývají jinak u různých ekonomů.

Graf 1.3 Trend a cyklické kolísání reálního GDP

Na grafu 1.3 jsou schematicky zobrazeny cyklická kolísání GDP a trend. Trend představuje sebou graf dlouhodobého rozvoje ekonomiky, matematicky on je lineární aproximace křivky GDP.

Pozitivní trend ukazuje že ekonomika, celkově, dosahuje určitého vývoje. Různí ekonomové nabízejí různé varianty fází cyklu. K. Marx byl jedním z prvních ekonomů, který začal věnovat tomuto problému větší pozornost. On rozdělil cyklus do čtyř fází, které jdou po sobě: **krize** (usek bc křivky kolísání), **deprese** (usek cd...), **oživení** (usek de) a

⁸ Alvin Hansen, *Fiscal Policy and Business Cycles* (1941)

stoupání (usek ef). Přičemž, jsou převratné body – “**vrchol**” (b,f) a “**dno**” (d,h). Tehdy vzdálenost mezi body b i f, nebo d i h se nazývají **doba cyklu**. Usek dd` nebo bb` se nazývá **amplituda cyklického kolísání**. Přivedu několik jiných definici fází cyklu. C. R. McConnell, S. L. Brue určují tyto fáze cyklu: **vrchol** (bod b, graf 1.3), **recese** (usek bd), nejnižší bod poklesu (bod d) a stoupaní (usek df). Burns A.F. a Mitchell W.C. (*Burns A.F. and Mitchell W.C. Measuring Business Cycles. National Bureau of Economic Research. New York, 1946.*) považují vrcholy (body b, f) a body d, h za kritické vymezující části cyklu. Z tohoto pohledu, dlouhodobá část cyklu může být rozdělena na 2 hlavní úseky: fáze **expanze (expansion)** – usek df, který se rozprostírá od nížiny do vrcholu, a fáze **stlačení (contraction)** – usek fh, který se rozprostírá od vrcholu do nížiny. Existují kromě toho zvrtné body, horní (**bod f**) a dolní (**bod d**), který představují velice krátkou dobu. V dolním bodu šťastným způsobem vzniká **oživení (revival)** a rychle přerůstá v trvalou fázi **expanze**. V horním bodu **recese (recession)** zvládá ekonomiku a v krátkém čase se přeměňuje na fáze stlačení. Takže Cyklický proces se posuzuje jako takový, který má čtyři těsně provázané fáze: oživení, expanze, recese a stlačení. Ve své práci "*Measuring Business Cycles*" Burns a Mitchell každý uzavřený cyklus, včetně nížiny, rozdělují na devět stupňů. Nížina, ze které začíná cyklus, se označuje římským číslem I, nížina, která uzavírá cyklus, - číslem IX, a vrchol – číslem V. Fáze "expanze" se dělí na tři stadia, které se označují čísla II, III a IV; fáze "stlačení" stejným způsobem se dělí na tři stadia, čísla VI, VII a VIII. Tento model může být graficky znázorněn tak, jak je to ukázáno na obrázku 1.4

Graf 1.4 Orientační období

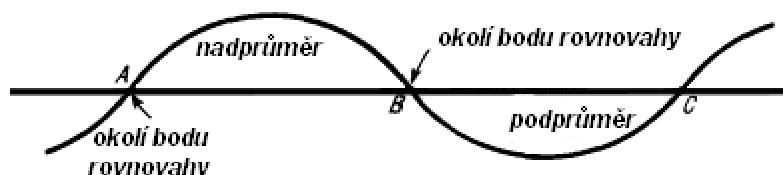
Podmínečně řečeno, že každá nížina a každý vrchol je období, které se rovná třem měsícům. Fáze „expanze“ se rozděluje na tři části, stejné do maximálně možné míry, stejným způsobem se dělí fáze „stlačení“. Tak, například, devět stadia cyklu 1904-1908 r. dá se zobrazit takovým způsobem:

Tab. 1.2 Devět stadia cyklu 1904-1908 r.

<i>Stadium</i>	<i>Číslo měsíců</i>	<i>Doba</i>
I	3	Červenec-září 1904 r.
II	11	Září 1904 r.-červenec 1905 r.
III	10	Srpen 1905 r.-květen 1906 r.
IV	11	Červenec 1906 r.-duben 1907 r.
V	3	Duben - červen 1907 r.
VI	4	Červen-září 1907 r.
VII	4	Říjen 1907 r.-leden 1908 r.
VIII	4	Únor-květen 1908 r.
IX	3	Květen-červenec 1908 r.

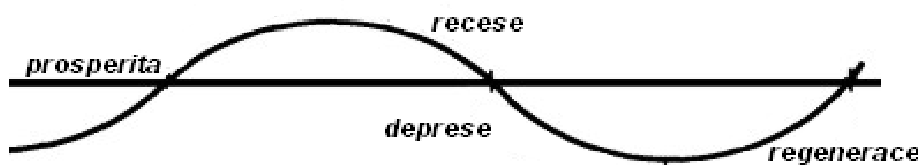
Burns a Mitchell se pokoušejí zaprvé zjistit nížiny a vrcholy všeobecné ekonomické činnosti. Potom, zkoumaný úsek mezi vrcholem a nížinou se dělí na dobu celkové expanze a dobu celkového stlačení, jak je to ukázáno na příkladu cyklu 1904-1908 r.; totéž platí pro všechny jiné cykly. Po určení jistých chronologických hranic vrcholy a nížiny důsledných ekonomických cyklů, se zkoumá chování každého parciálního statistického řádu (například výroba litiny) v rámci cyklů všeobecně ekonomické aktivity.

Další ekonom, *Joseph Alois Schumpeter*, zkoumá strukturu ekonomických cyklu trochu jinak. On předpokládá, že kritické body je třeba hledat ne ve vrcholech a nížinách, ale v bodech obratu (podle jeho terminologie to jsou „okolí bodu rovnováhy“). Model cyklu podle Shumpetera je představen na obrázku 1.5.

Graf 1.5 Model cyklu podle Shumpeter

Body A, B a C na obrázku 1.5 představují tyto body obratu, tj. podle Shumpetera, okolí bodu rovnováhy. Shumpeter považoval, že na úseku AB ekonomika pracuje s nadprůměrnou intenzitou, i tyto roky můžeme pokládat za „dobré“, na úseku BC ekonomika pracuje podprůměrně i proto tyto roky považují za „špatné“. Shumpeter vymezoval následující čtyři fáze cyklu: **prosperita**, **recese**, **deprese**, **regenerace** (viz. Graf 1.6).

Graf 1.6 Fáze cyklu podle Shumpetera

Horní část (úsek AB) Shumpeter dělí na dvě části: **prosperita** a **recese**. Během **prosperity** objem reálného GDP a zaměstnanost roste, ale tempo růstu se snižuje. Oni budou vzrůstat pokud nedosáhnou vrcholového bodu. Po dosažení maxima začíná pokles ekonomiky, tj. zmenšení GDP a úrovně zaměstnanosti, i tento pokles bude pokračovat se stoupajícím tempem do bodu obratu. Posle toho začíná druhý (dolní) úsek cyklu **BC**, který Shumpeter dělí na dvě složky: **1.** Po překonání bodu obratu, se ekonomika dostává do stavu **deprese**, kdy trvá zmenšení GDP a zaměstnanosti, ale tempo se zpomaluje. **2.** Po bodu minima, GDP a zaměstnanost začínají vzrůstat, tempo růstu narůstá. Jestli použit systém diferenciálního výpočtu, to, představuje cyklus jak funkce GDP nebo zaměstnanosti od času $f(x)$, je možno upozorovat, že:

- Na úsecích **prosperity** a **regenerace** první derivace funkce $f(x)$ je kladná.
- Na úsecích **prosperity** a **deprese** druhé derivace funkce $f(x)$ je záporná, protože tempo růstu a poklesu se zmenšují na těchto úsecích.

- Na úsecích **recese** a **regenerace** druhé derivace funkce $f(x)$ je kladná, protože na těchto úsecích se pozoruje zvětšené tempo růstu a poklesu.

Je třeba taky poznamenat, že někteří současní zkoumatelé jsou ochotni určovat jenom dvě fáze cyklů: **recese** a **stoupaní**. Marxistická škola vždy zkoumala **jenom** průmyslové cykly v délce 7-12 let, přičemž považuje ostatní teorie cyklů jako následek, vyvolané nechutnou politickou ekonomikou.

Shrnutím důvodů a definice největších ekonomů současnosti a blízké minulosti, které jsou uvedeny výše, uvidíme, že jednomyslnost relativních terminů, které se vztahují k různým fázím obchodního cyklu, v mezích různých ekonomů není. Toto mohu objasnit velkou varietou a svérázností ekonomických cyklů. Nicméně, bez ohledu na svéráznost každého cyklu, je možné vyčlenit několik typických fází, které jsou přítomné ve všech cyklech. Stručně prozkoumáme svéráznost fází ekonomického cyklu (graf 1.3):

- **Krize** se projevuje když poptávka v určitý okamžik začíná klesat a zaostávat od nabídky. Nabídka není schopna pružně odreagovat na snížení poptávky, a pokračuje po inercii vzrůstat. Takže po inercii trvá zvyšování úrokové sazby a snížení úvěrů. Toto vede ke snížení zisku, klesnutí výroby, k různým krachování a úpadkům, především ve finanční a bankovní oblasti. Zaznačíme že krize nese v sobě něco jako pružinu ekonomického rozvoje. Vždyť během krize klesá cena, mzda a úroková sazba, co vytváří příznivé podmínky pro východ ekonomiky ze stavu krize. Příklad krize – Velká deprese 1929-1933 r. Avšak, z druhé poloviny XX století krizí začaly jít spolu se zvětšením úrovně nezaměstnanosti a úrovně cen ve státu. Tento jev dostal název **stagflace** v ekonomické teorii.
- **Deprese** se charakterizuje tím, že úroveň GDP a hladina zaměstnanosti pokračují ve snížení. Investice se prakticky rovná nule a možná je i záporná, dokonce i při malé úrokové sazbě.
- **Oživení**. Postupně se začíná zvětšovat úroveň investice, objem výroby, hladiny zaměstnanosti, cen a úrokové sazby.
- **Zvedání**. Pokračují procesy, které vznikly během předchozího stádia, přičemž tyto procesy probíhají z urychlujícím tempem. Takové zvedání ekonomiky pokračuje dokud nenastane „bum“ nebo „vrchol“ obchodního cyklu, kdy ekonomika je zas „přehřátá“. Potom novou krizí začíná další obchodní cyklus.

Tendence k zvýšení nebo snížení různých ekonomických parametrů během různých fází obchodního cyklu, pro pohodlí je možné představit jako tabulku:

Tabulka 1.3 Tendence ekonomických parametrů ke zvýšení nebo snížení

<i>Fáze</i>	Krise	Deprese	Oživení	Zvedání
Parametry				
Poptávka	-	-	+	+
Nabídka	-	-	+	+
Ceny na výrobky	-	-	+	+
GDP	-	*	+	+
Nezaměstnanost	+	+	-	-
Úroková sazba	+	-	+	+
Investice	-	*	+	+

Označení: (-) – zmenšení, (+) – zvětšení, (*) – stabilní stav.

Tyto ekonomické ukazatele se používají pro charakteristiku ekonomické konjunktury. Podle toho jak se mění hodnota ekonomických parametrů během cyklu, se dělí na **procyklické, kontrcyklické a acyklické**.

Procyklické parametry se ve fázi růstu zvětšují a ve fázi poklesu se zmenšují (celková hladina cen, zisky korporace, peněžní agregáty a tak dále).

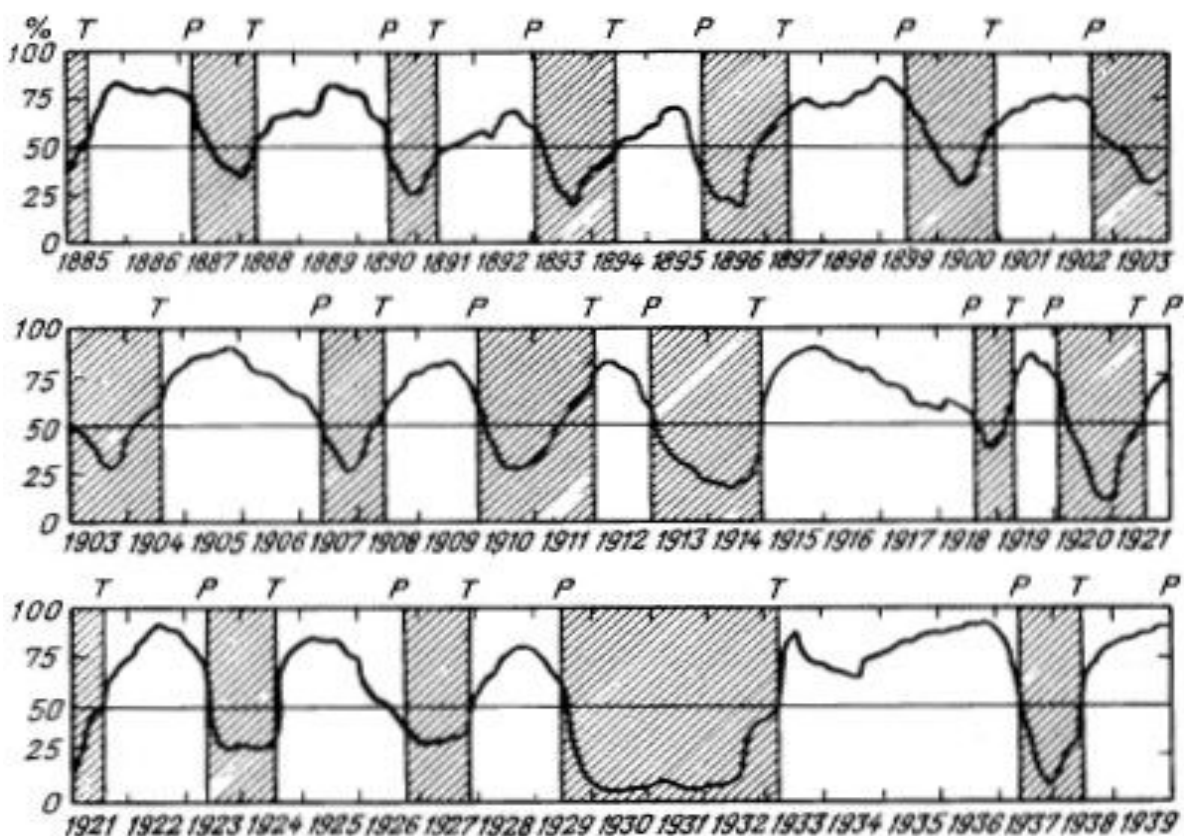
Kontrcyklické parametry se naopak zvětšují během poklesu a během růstu se zmenšují (nezaměstnanost, počet bankrotů atd.).

Acyklické, to jsou ukazatelé dynamiky které se neshodují s fází ekonomického cyklu (například objem exportu).

Kromě toho, rozlišují tři druhy parametrů podle kriteria synchronizace – předbíhající, dostihující a alikvotní. Předbíhající dosahuje maxima nebo minima před přiblížením vrcholu nebo nejnižšího bodu (změny zásob, peněžní masy). Dostihující dosahují maxima nebo minima za vrcholem nebo nejnižším bodem (počet nezaměstnaných, měrný výdaje na výplatu atd.). Alikvotní parametry se mění ve shodě z kolísáním hospodářské aktivity (HNP, úroveň inflaci, objem průmyslové výroby atd.).

1.2. Klasifikace a periodičnost cyklu

Ekonomické cykly, bez ohledu na výskyt obecných fází, jsou jedinečné díky různým hodnotám parametrů fáze (amplituda, délka atd.). Za těchto okolností, ještě od začátku XIX. století různí ekonomové určovali různé ekonomické cykly. Tyto cykly se určovaly podle kritéria délky cyklu. V této otázce, jak vlastně i v mnoha dalších, co se týče hospodářských cyklů, není shoda mezi ekonomy. To je pochopitelné, jelikož podle mě, je velice těžké „přizpůsobit“ všechny cykly pod nějaký určený typ, stanovený časový rámec. Tento proces „přizpůsobení“, podle mě, vypadá přinejmenším nepřírodně. Navrhnutou pozici také jasně potvrzuje následující graf, který ukazuje cyklické fáze expanse a stlačení. Jinak řečeno, graf ukazuje periodičnost hospodářských cyklů na příkladě USA v souladu s chronologií předepsanou Národním byro ekonomického průzkumu.

Graf 1.7 Cyklických fází expanse a stlačení (křivka ukazuje, jaké procento ekonomických časových řad, které prodávají cyklické expansi. Písmena T a P označují patřičné nížiny a vrcholy celkového ekonomického cyklu)

Čárkované úseky představují fáze stlačení ekonomických cyklů. Bílé úseky představují fáze expanse ekonomických cyklů.

Zdroj: Burns A.F. New Facts on Business Cycles.

Křivka ukazuje, jaké procento specifických řadů (pohyb kterých se shoduje s celkovým ekonomickým cyklem) prožívá cyklickou expansi. Dokud většina všech řadů pokračuje stoupáním (tj. pokud křivka je nad čarou, která označuje 50%), celková obchodní aktivita pokračuje ve vzrůstu (bílé úseky), přestože tempo narůstání aktivity má tendenci ke snížení, tím víc, čím je blíž k vrcholu cyklu. Dokud většina všech řadů projevuje cyklické stlačení (tj. pokud je křivka pod čarou, která označuje 50%), celková obchodní aktivita pokračuje v klesání (čárkované úseky). **Specifické řady** (cykly) – cyklické kolísání jednotlivých parametrů v ekonomice (zisk z dluhopisů, bezhotovostní placení, kurzy akcií, prodej akcií, objednávky na nákladní vagóny a tak dále).

Z grafu 1.7 je jasné, že kolísání obchodního cyklu jsou různé dle délky a amplitudy. Nicméně, uvedu základní typy cyklu, které se projednávali různými ekonomy současnosti i minulých let. Ekonomika používá většinou první čtyři z nich.

Tab. 1.4 Základní typy cyklu

Typ	Délka cyklu	Zvláštností
Kitčina (Kitchin)	2-4 roky	Velikost zásob → kolísání NHP, inflací, zaměstnaností, komerční cykly
Žugljara (Juglar C.)	7-12 let	Investiční cyklus → kolísání NHP, inflací a zaměstnaností
Kuznetsa	16-25 let	Příjem → imigrace → bytová výstavba → agregátní poptávka → příjem
Kondratieva	40-60 let	Technický pokrok, strukturální změny
Forrestera	200 let	Energie a materiály
Tofflera	1000-2000 let	Rozvoj civilizace

Cykly Juglara.. Nejprve ekonomové vyčlenili cyklus délkou 7 - 12 let, který se nazývá různě u různých autorů: "hospodářský cyklus", "prodejní cyklus", "průmyslový cyklus", "velký cyklus". Následně tento cyklus dostal název po jménu francouzského ekonoma Clementa Juglara (1819 - 1908), který je jedním z prvních kdo ho prozkoumal v detailu. Pro další zkoumání „Cyklu Juglara“ poznamenám, že A. Hansen kromě velkých cyklů vyčleňuje taky malé cykly. Americký ekonom má na zřeteli to, že ve fázi expanse hospodářského cyklu může dojít k malé recesi a během velkého poklesu - malé expansi (druhý případ se vyskytuje mnohem méně): *"Pojem" ekonomický cyklus "se používá*

zpravidla a to zejména ve Spojených státech, nejen co se týče toho, co se nazývá velký cyklus, ale také vzhledem na malé cykly. A pojem "deprese" je často používán k popisu, jak malé recese, tak i pro určení velké deprese. V Evropě, když se mluví o "ekonomickém cyklu" nebo "obchodním cyklus", mají obvykle na mysli to, co nazýváme velký cyklus"⁹. V období od 1865 do 1938, Hansen vyčlenil 7 velkých a 11 malých cyklů. Mimochodem, Burns a Mitchell ve své práci "Measuring Business Cycles" také mají 18 cyklů během 1876-1938 r. A. Hansen uvádí chronologickou tabulku sedmi velkých cyklů:

Tab. 1.5 Sedm Velkých cyklů (1865-1938 r.)

Vrcholy cyklických stoupaní ve výrobě výrobků dlouhodobého používání (roky)	Nejnižší body deprese (roky)	Procento zmenšení výroby výrobků dlouhodobého používání
1872-1873	1876	33
1882	1885	25
1892	1894-1896	34
1907	1908	29
1920	1921	43
1929	1932	69
1937	1938	36

Zdroj: Alvin Hansen, Fiscal Policy and Business Cycles (1941)

Největší krizi v XIX. století byla krize v roce 1873. Ve XX. století doba trvání průmyslového cyklu snížila a činila 7 – 9 a méně let. Mezi krizí v XX. století se odlišuje Velká deprese 1929 - 1933 let., zejména hlubokým a dlouhodobým poklesem produkce. Další ekonom J. Schumpeter (1883 - 1950) vyčlenil 11 cyklů Juglara pro období od 1787 do 1932 r.

Kitchinovy cykly (cykly zásob). Určují čas vrcholu a dna hospodářského cyklu. Jsou dány změnami v zásobách a v rozpracované výrobě. Kontrakce se projevuje v rozsahu 36-40 měsíců. Jsou nejkratším druhem podnikatelského cyklu produktů.

⁹ Alvin Hansen, *Fiscal Policy and Business Cycles* (1941)

Cykly Kuzneca (Kuznets) (stavební cykly). V 1930 letech v USA ekonomové J. Riggolmen, B. Newman, Ventslik a Long prozkoumali objem investic v bytové výstavbě v různých letech a zjistili, že kolísání těchto investic je cyklické. To znamená, že po intervaly růstu následuje recese ve stavebnictví. A následně spolu s bytovou výstavbou začali považovat i nebytovou výstavbu. Také si všimli, že tyto výkyvy mají délku přibližně 20 let. Tu přišel pojem "stavební cyklu", později nazvaný "Kuznets cyklu" na počest amerického vědce S. Kuznets (1901 - 1985), který prostudoval v detailu "stavební cykly" ve své práci "Národní důchod". Po vydání práce Kuznetsa pojem "stavební cyklus" se prakticky přestal používat, místo něho se začaly používat termíny "cyklus Kuznetsa" nebo "dlouhé kolísání". Původ "dlouhých kolísání" ekonomové vysvětlují řetězcem: příjem → imigrace → bytová výstavba → agregátní poptávka → příjem. Výzkumníci si všimli, že "cykly Kuznetsa" do značné míry určují charakter velkých hospodářských cyklů: *„Při analýze velkých hospodářských cyklů, jsme zpozorovali široké rozdíly mezi nimi v rozsahu výkyvu, délce a celkové kontury. Tyto rozdíly mohou být částečně vysvětlené zvláštní pozicí, kterou obsahuje velký hospodářský cyklus v delším stavebním cyklu. Když se klesající zlom velkého cyklu časově shoduje s poklesem ve stavebnictví, následující deprese má tendenci se stát těžkou a dlouhotrvající. Pokud však klesající zlom cyklu nastává tehdy, kdy stavební cyklus je ve stadiu stoupaní, následující deprese bývá méně dlouhá a méně závažná "*¹⁰. A. Hansen vyčleňuje čtyři stavební cykly v období od 1864 do 1934 r..

Tab. 1.6 Stavební cykly v USA (1864-1934 r.)

Cyklus	Nejnižší úroveň	Nejvyšší úroveň	Nejnižší úroveň
1	1864	1871	1878-1880
2	1878-1880	1890-1892	1900
3	1900	1909	1918
4	1918	1925	1934

Zdroj: Alvin Hansen, Fiscal Policy and Business Cycles (1941)

Cykly Kondratieva (dlouhé vlny). Mnoho ekonomů, včetně Shpitgof, Schumpeter, Mitchell, Kondratyev, Voytinsky a další shrnuli statistické materiály a zjistili, že ekonomika je citlivá na dlouhodobé cyklické výkyvy délkou 40 - 60 let. Následně tyto dlouhodobé cykly byly pojmenované "Kondratieff cykly" na počest ruského vědce N. D. Kondratieffa, který udělal obrovský přínos ke studiu dlouhých vln. Je třeba poznamenat,

¹⁰ Alvin Hansen, Fiscal Policy and Business Cycles (1941)

že terminologie ohledně daných kategorií se liší u různých ekonomů. Tak, Čepurin nazývá cykly Kondratieva také velkými cykly, na rozdíl například od A. Hansena, který, jak bylo řečeno výše, velkými nazývá právě střednědobé cykly. A malé cykly podle Hansena – to jsou malé průtahy, zdržení ve fázi expanse střednědobého cyklu. Zároveň s tím, dlouhé vlny Hansen nazývá „dlouhodobá tendence“. Ekonomové, kteří studovali dlouhé vlny v nedávné minulosti, zvláště N.D. Kondratiev, určovaly 3 Kondratieff cyklu v období od 1878 do 1920 r. (přesněji říct 2,5 cyklu, protože poslední, třetí cyklus, zůstal nedokonaný). Tito výzkumníci byli nuceni přerušit své zkoumání, ale nadále v nich pokračovali moderní ekonomové. Níže jsou uvedeny tabulky s chronologií dlouhých vln podle Kondratieva, a taky jejich moderní periodizace:

Tab. 1.7 Periodizace dlouhých vln podle N.D. Kondratieva

Cyklus	Stoupající fáze cyklu	Klesající fáze cyklu	Střední délka cyklu
1	(1787 – 1792) – (1810 - 1817)	(1810 – 1817) – (1844 - 1851)	58
2	(1844 - 1851) – (1870 - 1875)	(1870 - 1875) – (1890 - 1896)	45
3	(1890 - 1896) – (1914 - 1920)	-	-

Zdroj: Kurz ekonomické teorií: pod red. Čepurina M. N.

Tab. 1.8 Moderní periodizace dlouhých vln

Cyklus	Stoupající fáze cyklu	Klesající fáze cyklu	Střední délka cyklu
1	1793 – 1812	1812 - 1838	52
2	1838 - 1866	1866 - 1892	48
3	1892 - 1917	1929 - 1938	56
4	1949 - 1966	1966 - 1974	45
5	1974 - 1982	-	-

Zdroj: Ekonomická teorie: redakce V. I. Vidjapin

Některé zkoumateli, včetně J. Modelski a U. Thompson rozlišují tyto cykly Kondratieva: :
930 – 990 – 1060 – 1120 – 1190 – 1250 – 1300 – 1350 – 1430 – 1494 – 1540 – 1580 –
1640 – 1688 – 1740 – 1792 – 1850 – 1914 – 1973 – 2026 r..

Výzkumníci dlouhých vln upozorovali to, že charakter střednědobého cyklu do značné míry závisí na tom, v jaké fázi cyklu Kondratieva, stoupající nebo klesající, se nachází ekonomika. Ve stoupající fázi dlouhých vln střednědobé cykly se charakterizují krátkodobou depresí a dlouhou, rychlou expanzí. V klesající fázi cyklu Kondratieva se pozorují dlouhotrvající, hluboké depresi a poměrně malých a krátkodobých expanzí. Na tuto skutečnost byla věnována Kondratievym zvláštní pozornost. Tento jev byl rovněž detailně zkoumán v práci "Business Cycles, the Problem and Its Setting". Mitchell, dospěl k závěru, že v období stoupající fáze Kondratieff cyklu poměr mezi dobou trvání expanse a dobou trvání deprese je ve Spojených státech v průměru 2,7:1, ale v období klesající fáze dlouhých vln dosahovaly v průměru tento poměr 0,85:1. Mitchell, dospěl k závěru, že fáze dlouhé vlny, a patřičně i úroveň ceny přímo působí na charakter klasických hospodářských cyklů: „Tyto výsledky jsou tak stejnorodé a tak zarážející, že ponechá málo pochybu o tom, že dlouhodobá tendence pohybu velkoobchodních cen je významným faktorem při určování základních charakteristik hospodářského cyklu¹¹“.

Existují čtyři základní verze o původu dlouhých vln. Pro pohodlí, jsou uvedeny v tabulkové formě:

Tab. 1.9 Základní teorii dlouhých vln

Hlavní příčiny vzniku dlouhých vln	Příznivci
Technologické inovací a zlepšování	<i>Knut Viksel, Shpitgof, Schumpeter</i>
Vládní vojenské výdaje	<i>Kiryasi-Vantrup</i>
Zlato a jevy peněžního obratu	<i>Kassel, Warren, Pearson, Voytinsky</i>
Jevy v oblasti zemědělství	-

Je však třeba poznamenat, že většina ekonomů, včetně velkých výzkumníků cyklů, jako N.D. Kondratiev a A. Hansen, zastávají u první teorie o původu dlouhých vln. Jsou přesvědčeni, že takové technické inovace a „průlomová řešení“, jako je železniční výstavba (1845 - 1875 let.), tramvajová doprava, telefony, elektrické energie a automobilový průmysl (1900 - 1929 let.) dávají začátek, impuls pro stoupající fáze Kondratieff cyklu. Kromě toho někteří výzkumníci, včetně E. Hansen, se domnívají, že spolu s technickými inovacemi, dlouhé vlny způsobují také války.

¹¹ Mitchell W.C. *Business Cycles, the Problem and Its Setting*. 1927. str. 411

1.3. Teorii ekonomických cyklů

Z názvu této kapitoly je zřejmé, že neexistuje jednotná teorie cyklu. Tato otázka v ekonomické teorii, je možná jednou z nejvíce kontroverzních a zůstává otevřena až do teď. Uvedu několik vyslovení dobře známých výzkumníků, co ukazují na neschopnost řešení tohoto problému. Tugan-Baranovsky, v doslovu své knihy "Průmyslová krize v Anglii" (1913 r.) označuje průmyslový cyklus jako nejvíc záhadný jev v moderním ekonomickém životě, stále ještě nevysvětlený ekonomickou vědou. Dr. Adolf Löwe (Kiel *Institut für Weltwirtschaft*) v roce 1926 vyslovil pochybnost v tom, zdali dalo velké množství statistických údajů předchozích 15 let něco podstatného pro teoretickou analýzu cyklických kolísání. On považoval, že zásadně protichůdné teorie jsou stále nesmiřitelné. A konečně Gustav Kassel v předmluvě k druhému anglickému překladu jeho "Teorie sociální ekonomiky", s odkazem na poválečné hospodářské potíže, vyjádřil názor, že "neustálé pokusy shrnout analýzu hospodářských dějin tohoto období podle starého systému pravidelných hospodářských cyklů jsou velkým omylem, který nám dává jasně vidět významné rysy velké ekonomické revoluce naší doby ". Navíc mnozí ekonomové dokonce odmítají cyklický vývoj tržní ekonomiky, například, příznivci neoklasické a monetární školy. Jiní výzkumníci, většinou příznivci školy ortodoxního marxismu uznávají pouze průmyslové cykly, odmítají jiné typy cyklů. I marxisti jsou přesvědčeni, že pouze kapitalistický systém, v socialismu vlastní cyklický vývoj, při socialismu je vývoj ve tvaru vzestupné linie, bez výkyvů nahoru nebo dolů. Toto téma je tak sporná, že dokonce neexistuje jediná klasifikace teorií cyklů. Mnoho vědců se pokusilo vytvořit více či méně vhodné klasifikace cyklu teorií. Uvedu nejúspěšnější pokusy čtyř nejvlivnějších výzkumníků v této oblasti.

Tab. 1.10 Klasifikace teorií cyklu

R. Gordon	G. Habler	A. Hansen	W.C. Mitchell
1) Teorie, která klade důraz na změny v poměru "cena - náklady" i v očekávání. 2) Teorie založené na charakteru peněz. 3) Teorie, která klade důraz na roli úspor a investic: a) teorie nedostatku kapitálu; b) teorie investičních příležitostí; c) teorie, která klade důraz na vliv investic v konečném výrobku. 4) Agrární a meteorologické teorie	1) Čista monetární teorie 2) Teorií velkých úspor: a) Teorie nadměrných peněžních investic; b) Teorie nadměrných ne peněžních investic; c) Teorii multiplikátoru. 3) Změny v útratách, horizontálních disproporce a vzájemného dluhu. 4) Teorií neúplné spotřeby. 5) Psychologické teorii. 6) Teorií plodností.	1) Teorií agregátní poptávky. 2) Důvěra a kredit. 3) Nadměrné investování: a) Monetární b) Ne monetární 4) Peněžní nerovnováha. 5) Rozšíření impulsů. 6) Zemědělství.	1) Počasí 2) Nejistota 3) Emocionální faktor v procesu obchodního rozhodnutí. 4) Inovace 5) Úspory a investice 6) Stavební práce. 7) Celková nadvýroba 8) Bankovní operace 9) Produkce a peněžní toky z příjmů. 10) Snaha o zisk

Zdroj: Ekonomická teorie, pod redakci V. I. Vidjapina, M. 2003.

Nicméně, já se pokusím uvést základní teorie ekonomického cyklu z krátkým popisem každé z nich. V nejvíce obecném smyslu je možno vyčlenit tři přístupy k vysvětlování

povahy ekonomického cyklu: exogenní, endogenní a eklektický. Následovníci exogenního přístupu vidí příčinu cyklických kolísání výhradně ve vnějších faktorech a příčinách. Příznivci endogenního přístupu naopak vidí tuto příčinu ve změnách ve vnitřní struktuře ekonomiky. Eklekticismus se snaží spojit racionální principy ze dvou předchozích přístupů. Zase, A. Hansen rozděluje přístupy na exogenní, endogenní a polo-endogenní. Podle Hansena, podporovatele exogenního přístupu vidí důvod pro změnu fáze ekonomického cyklu výhradně v exogenních faktorech. Následovníci čistě endogenního přístupu, naopak se domnívají, že důvodem pro existenci převratných bodů jsou výhradně endogenní faktory, přičemž každá fáze přechází v následující bez účasti exogenních faktorů. Výzkumníci, kteří se dodržují polo-endogenního přístupu, se domnívají, že příčinou krize a deprese jsou endogenní faktory, zatímco exogenní faktory dávají impuls k oživení a stoupaní ekonomiky, tj. dávají impuls novému ekonomickému cyklu. Zaznačím, že i tady neexistuje jediná terminologie: totéž Samuelson dělí přístupy na vnitřní, vnější a kombinované. On dává příklady čistě vnějších a čistě vnitřních teorií. Jako příklad čisté vnější teorie považuje exotickou teorii slunečních skvrn, stejně jako teorie, ve kterých uvažuje se o tom, že příčiny ekonomických cyklů jsou války, revoluce, otevření zlatých výskytnů, změny v růstu populace a migrace, otevření nových zemí a zdrojů, jakož i vědecké objevy a inovace. Příklad čisté vnitřní teorie ekonomického cyklu: dejme tomu, že v zemi se zvyšuje obchodní činnosti, bez ohledu na to, co je důvodem. Tedy roste poptávka po kapitálových statcích, jde zvýšení investic a cyklus vstupuje do fáze expanze, ale pak snižují se tempo růstu investic, protože poptávka je splněna a získané kapitálové statky nebyly dosud opotřebované a cyklus postupně přechází do fáze stlačení. Ale po 10 - 12 letech, kdy získané kapitálové statky se porouchají, i opět dochází k růstu poptávky po výrobních prostředcích, což zase znamená, že cyklus se přesouvá opět do fáze expanze. Mimochodem, je třeba poznamenat, že uvedený Samuelsonem příklad čistě vnitřní teorie cyklu - to není nic jiného jak průmyslový cyklus, který jsme již zkoumali v předchozích kapitolách. Kombinovaný přístup podporuje většina dnešních ekonomů. Zde je příklad Samuelsona, který názorně ukazuje princip kombinovaného přístupu ke zkoumání ekonomického cyklu: “ Každý pozoroval jak za určitých zvuků sklo nebo ladička začínají zažívat jasnou vibraci. Mají tyto vibrace vnitřní nebo vnější příčinu? Odpověď: obě dvě. Sám je zvuk jistě vnější příčina. Nicméně sklo nebo ladička reaguje na zvuk patřičně ke

své vlastní vnitřní přírodě. Pronikavě reagují ne na jakýkoliv notu, ale jen na notu určité výšky¹²“.

Probereme základní teorii ekonomického cyklu:

Teorií vnějších faktorů. Zakladatelem tohoto směru je anglický ekonom *William Stanley Jevons*, který spojil ekonomický cyklus z 11 - letem sluneční cyklem. Jevons šířil teorie o vlivu slunečních skvrn na cyklus, ale pouze na úrodnost a zemědělství. Následně jeho syn, H. S. Jevons rozšířil vliv slunečních aktivit na zaměstnanost, a H. M. More vypracoval Obecnou teorii sluneční aktivity. Přestože žádný z moderních ekonomů nebral tuto teorii vážně, ona taky měla své následovníky. Například, japonský ekonom S. ODZI prozkoumal cyklický vývoj Japonska a došel k závěru, že v období od r.1885 do r.1984, došlo devět 11-letních solárních cyklů, které se časově shodovaly s průmyslovými cykly. Jiný vědec Simanaka věří, že cyklus Kuznetsa se rovná dvěma solárním cyklům (22 let) a Kondratieff cyklus - pět slunečních cyklu (55 let).

Teorie Trockeho (Trockij) a současných „neomarxistů“. V roce 1921, nezávisle na N.D. Kondratieff, L. Trockij předložil jeho vlastní teorie o dlouhých vlnách. Během období od r.1781 do r.1921, vyčlenil 5 cyklů, přičemž se Trockij domníval, že vlny nejsou závislé na ekonomických faktorech, ale jsou výsledkem zostření třídního boje v kapitalistické společnosti. Mezi současné ekonomy - následovníci L. Trockeho můžeme vydělit belgického ekonoma E. Mandela.

Monetární teorie. Monetární teorii cyklu nejvíce vyjádřili R. Hawtrey a F. Hayek. Pro monetaristy cyklus - to je čistě peněžní jev. To znamená, že se domnívají, že cykly jsou měnové povahy. V průběhu expanze pozorujeme rostoucí poptávku tj. zvýšení peněz v oběhu a rychlost obratu peněz. Výsledkem zmenšení množství peněz v oběhu a rychlosti peněz je nedostatečná agregátní poptávka a respektive klesající produkce a zaměstnanost. Takto jsou monetaristy přesvědčeni, že cyklus - zmenšená kopie inflace a deflace. Tvrdí, že ekonomické kolísání nemohou být vyvolávané za pomoci ne měnových faktorů - pokud se podařilo stabilizovat měnu, cyklus by neměl být, ale to se nestane, protože peněžní systém je ve své podstatě nestabilní.

Teorie nadměrných úspor. Zastánci tohoto přístupu se domnívají, že strukturální krizi v ekonomice je také důvod, že ekonomika se rozvíjí cyklicky. Jsou přesvědčeni, že odvětví, vyrábějící kapitálové statky, jsou nejvíce nestabilní. Objem výroby v těchto odvětvích se

¹² P. Samuelson, Economics – Moskva, NPO „Algon“, 1997 r, str. 245-246

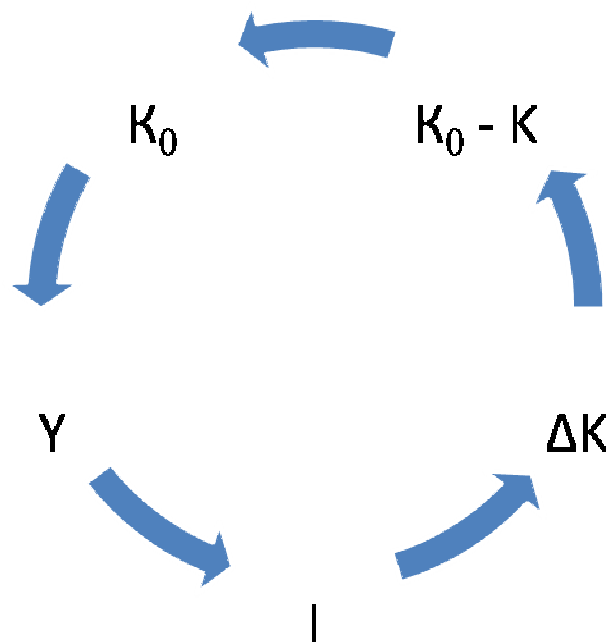
mění mnohem více než v odvětvích, které vyrábějí spotřebitelské zboží. Tyto kolísání vedou k cyklickému rozvoji tržní ekonomiky.

Teorie neúplné spotřeby. Zakladatelem této teorie je švýcarský ekonom J. Sismondi. Příznivci této teorie se domnívají, že pravidelné krize v tržní ekonomice jsou výsledkem nedostatečné spotřeby, která je důsledkem nadměrných úspor způsobených nerovnoměrným rozdělením příjmů ve společnosti. Proto následovníci teorie neúplné spotřeby předpokládají, že hlavní příčinou cyklického vývoje tržního hospodářství je nadměrná polarizace příjmů tříd v kapitalistické společnosti.

Marxistická teorie cyklu. Marxisti pokládají, že možnost cyklistiky je založena v produkci komodit. Ekonomická krize vyvolává tak zvaný základní rozpor kapitalismu, mezi veřejným charakterem výroby a osobně kapitalistickou formou přiřazení výsledků této produkce. Podle rozvoje tržní ekonomiky roste koncentrace výroby, vznikají velké průmyslové podniky a centra. Prohlubuje se veřejný rozdělení práce, vzniká rozšíření hospodářských vztahů.

Neoklasici a neokeynesiánsství o mechanismu cyklických kolísání. Zástupci obou směru jsou solidární v tom, že příčinou cyklických kolísání, je porušení poměru tok /zásoba. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma přístupy je, že neokeynesiánci vyhrazují aktivní roli v měnící se proporce pohybu zásob, neoklasici uznávají primárním pohyb toku.

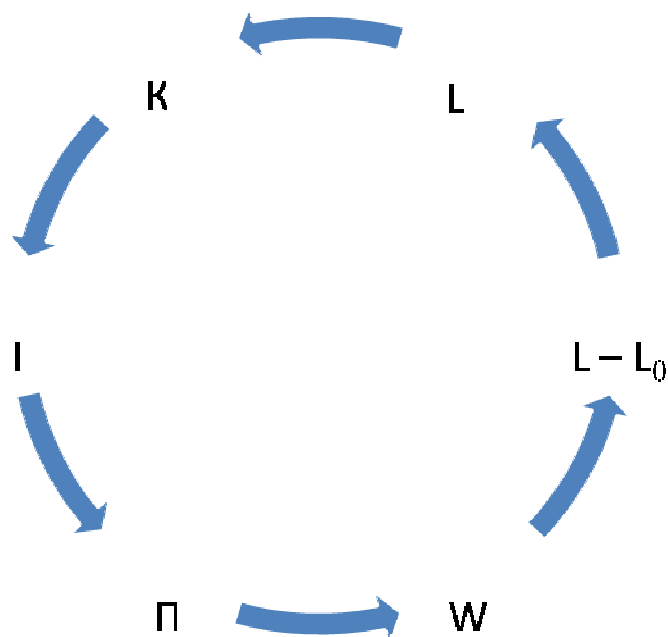
Keynesiánský koncept cyklu. Zakladatele keynesiánského směru jsou J. Keynes, J. Hicks, P. Samuelson, A. Hansen a ostatní. Základní myšlenka neokeynesiánců spočívá v tom, že existuje určitá rovnováha výše základního kapitálu K_0 , na které se podnikatelé snaží srovnávat skutečný kapitál K . Řetězec vztahů cyklického mechanismu v neokeynesiánském modelu je uveden na obrázku. 1. 8.

Graf 1.8 Jádru cyklického mechanismu v neokeynesianském modelu

Zde Y - velikost roční reprodukce, I - Investice do základního kapitálu K . Předpokládá se, že roční čisté investice ΔK závisí na velikosti rozdílu mezi požadovanou úrovní K_0 a skutečné výše K . Podle neokeynesianstí požadovanou úroveň kapitálu K_0 jakoby přitahuje skutečná výše základního kapitálu K .

Neoklasický koncept cyklu. Neoklasici odmítají jakýkoli model pravidelného opakování krizí. Oni, stejně jako keynesianci, předpokládají, že příčina krizí je porušení proporce zásoba/tok. Neoklasici však přesvědčení, že neexistuje žádný úroveň rovnováhy, a proto neexistuje žádná síla přitažlivosti, která by přinesla rovnovážný úroveň. Neoklasici pokládají, že existují další důležité faktory, které způsobují cyklický vývoj tržní ekonomiky. Podle jejich teorie, akumulace kapitálu by šlo rovnoměrně, kdyby se nevyskytovala odchylka úrovně zaměstnanosti od své rovnovážné hodnoty. Neoklasici se domnívají, že při zvýšení základního kapitálu L se zvyšuje zaměstnanost L , klesá nezaměstnanost a tedy i mzda W . To zase znamená pokles ziskových marží P a tak investování I se snižuje. To vede k relativnímu snížení základního kapitálu K , snížení zaměstnanosti L , a tedy i ke snížení mezd W a zvýšení zisků P : proces akumulace získává novou sílu, atd. Tento proces je jasně vidět na Obr. 1.9.

Graf 1.9 Jádru cyklického mechanismu v neoklasickém modelu

Tento přístup je popsán v pracích J. Hicksa. Příčina která vzbuzuje cyklický vývoj tržního hospodářství, spočívá v odchýlení skutečné zaměstnanosti L od její rovnovážní hodnoty L_0 .

Teorie investic do základního kapitálu. Přes rozmanitost přístupů k vysvětlení povahy ekonomického cyklu, většina ekonomů se řídí teorií investice do základního kapitálu, která byla vypracována

P. Samuelsonem v roce 1939. Ve své teorii Samuelson použil model multiplikátora-akcelérátora, který byl vypracován spolu s J. Hicksem, anglickým ekonomem. Nejprve vysvětlím pojem efekt akcelérátora. V procesu výroby se podnikatelé snaží zachovat určitý poměr mezi kapitálem a prodaných hotových produktů. Na makroekonomické úrovni, tento poměr je vyjádřen takto: kapitál / příjem, tj. K/Y . Tento poměr se nazývá koeficient kapitálu. Změny objemu prodeje nebo celkového příjmu způsobí poměrné změny objemu základního kapitálu. Například, pokud koeficient kapitálu je 3, to při změně v příjmech na 1 Kč, objem čisté investice by měly rovnat se 3 Kč. Takto je možno pozorovat násobné zvýšení základního kapitálu za každé změny objemu prodeje nebo celkových příjmu. Avšak efekt multiplikátoru-akcelérátora je kombinace efektů akcelérátora a multiplikátoru. Předpokládejme, že máme autonomní investice ve výši 2 Kč, potom pod vlivem efektu multiplikátoru příjmy se zvýšily o 6 Kč, když multiplikátor se rovna 3. Dále vstupuje efekt

akcelérátoru, který zvětšuje čisté investice o 12 Kč, když koeficient kapitálu se rovna 2. Je nutno poukázat že efekt multiplikátoru-akcelérátoru působí i v opačném směru. Ale proč nevzniká výbušné zvýšení nebo snížení příjmů do nekonečnosti? Faktem je, že hodnota příjmu nebo reálného HDP je omezena shora "stropem" a zespoda "podlahou". "Strop" je na úrovni potenciálního HDP. "Podlaha" - to je hodnota záporných čistých investic, která se rovná hodnotě amortizace. Základní Samuelsonův model se skládá ze tří rovnic:

$$C_t = C_y Y_{t-1} \quad (1)$$

$$I_t = V(Y_{t-1} - Y_{t-2}) \quad (2)$$

$$C_t + I_t + G_t = Y_t \quad (3), \text{ kde:}$$

C_y – mezní sklon k spotřebě, V – akcelérátor, index t – příslušné časové období, C – spotřeba, I – investice, G – vládní výdaje, Y – důchod (příjem).

Hlavní myšlenkou tohoto modelu je to, že kolísání investic do základního kapitálu jsou příčinou ekonomického cyklu.

2. Světová ekonomika:stav, cykly

2.1.Stav světové ekonomiky

Ze začátku si dovolím vysvětlit, že ekonomické cykly se vztahují nejen na ekonomiku určitých zemí, ale i na světovou ekonomiku vcelku. Proto, zjištění stavu světové ekonomiky nám dává možnost prognózování dalšího vývoje situace. Mezinárodní ratingová agentura Fitch snížila odhad růstu světové ekonomiky v roce 2009, a taky změnila očekávání o ekonomický vývoj v některých zemích v roce 2008. Hlavně, přehodnocení v negativním směru se dotklo vyspělých zemí, jako jsou USA, Japonsko, Británie a EU. Změny byly provedeny v posledním vydání čtvrtletní zprávy agentury na globální ekonomické perspektivy. Podle prognózy agentury Fitch, kvůli recesi, kterou pozorujeme především v odvětví bydlení a spotřebitelském odvětví vyspělých zemí světa, tempo ekonomického růstu světové ekonomiky v roce 2008, jak bylo uvedeno ve znění zprávy za duben, se bude rovnat 2,6% a bude minimální za posledních pět let.

Na rok 2009 agentura Fitch snížila i bez této pesimistické předpovědi globálního ekonomického růstu - z 2,9% na 2,7%. *"Růst cen ropy, který činil 40% od momentu zveřejnění zprávy v dubnu, snižuje skutečný příjem rozvinutých zemí, které jsou spotřebiteli ropy, a také omezuje možnost zmírnění měnové politiky,"* - vysvětlují důvody k přehodnocení analytici Fitch.

Je třeba poznamenat, že podle predikcí OSN, tempo růstu světové ekonomiky je ještě nižší - 1,8% v roce 2008 a 2,1% v roce 2009. "Přesně není známo, jak rychle jsou přijata v USA motivační opatření v rámci měnové a fiskální politiky se začnou přinášet plody i jestli to nepřivede k delšímu zachování problémů na finančním trhu a trhu bydlení a posuv této vedoucí země ve víc hlubší recese, což by mělo důsledky pro celý svět" - zdůrazňuje se ve zprávě OSN v květnu. Nejpesimističtější názory analytiků Fitch na americkou ekonomiku, pravděpodobnost recese, které podle jejich názoru poměrně vysoké v roce 2008. Podle nové predikce, ekonomický růst v USA v roce 2008 bude 1,1% a v roce 2009 - 1,5%, oproti dříve uvedeným, 1,0% a 1,7% resp. Analytici zdůrazňují, že díky zmírnění fiskální politiky a relativně stabilnímu exportu, pokles americké ekonomiky bude méně vážným než na začátku 1990 – tých let. Nicméně se předpokládá, že hospodářský růst v USA bude pod úrovní trendu až do roku 2010 včetně. Přitom Fitch očekává postupné zpřísnění měnové politiky FRC (Federal Reserve Systém) USA a zachování úrokové sazby beze

změny až do začátku roku 2009. **Ekonomika Velké Británie**, podle agentury Fitch, je nejvíce ovlivněná globální úvěrová krize, a taky recese v USA. Analytici toto vysvětlují vysokým podílem realit a finančních sektorů v britské ekonomice a taky obchodní závislosti na Spojených státech. V důsledku toho tempa růstu HDP ve Velké Británii podle odhadů bude činit 1,5% v roce 2008 a na úrovni 1,1% v roce 2009, zatímco Fitch dříve uvedl, 1,4% a 1,8% resp. Kromě toho v průběhu roku 2008, analytici očekávají další zmírnění monetární politiky Bank of England kvůli špatné výkonnosti ekonomiky v druhé polovině tohoto roku, a to i přes nejvyšší inflace za posledních 16 let.

Podle výpočtu Fitch, růst HDP EU v roce 2008 bude 1,9% a v roce 2009 - 1,7%, vyšší než tempo růstu americké ekonomiky díky dobré výkonnosti v Německu. Kromě toho, Fitch je přesvědčen, že zvyšování úrokových sazeb ECB by ztěžka znamenalo zpřísnění měnové politiky, protože inflace zdržují silné euro a zpomalení ekonomického růstu. **HDP Číny**, podle prognózy Fitch, bude i nadále vzrůstat nejvyšším tempem - 10% v roce 2008 a 2009, i když toto je nižší než v loňském roce (12%).

Prognóza pro Indii pro běžný rok je 8%.

Ekonomika Brazílie v roce 2008 předvede zvýšení o 4,6%, ale v roce 2009 v důsledku přísnější měnové politiky prognóza byla snížena a tempo růstu se předpokládá 4,1%.

Růst HDP Ruska v roce 2008 bude činit 7,7% a v roce 2009 - 6,7%, po 8,1% v roce 2007. Analytici vyznačují příznaky přehřátí ruské ekonomiky: vnitřní poptávka předhání výrobní možností, inflace překročila 15%. Nicméně, Fitch očekává, že do konce letošního roku díky základním faktorů inflace klesne na 13,7%, ale inflační tlak zůstane vysoký. Fitch upozorňuje, že účinek poklesu v USA a dalších zemích s rozvinutými ekonomikami ještě se neprojevil plně z hlediska zmenšení exportní poptávky. Zároveň, hlavní hrozbu pro makroekonomickou a finanční stabilitu v mnoha rozvojových zemích, představuje prudký nárůst inflace a nepřímé následky globální úvěrové krize.

2.2. Ekonomika EU

HDP EU ve druhém čtvrtletí roku 2008 poklesl o 0,2% poprvé od roku 1999, kdy byla založena zóna volného oběhu jednotné evropské měny, uvádí Eurostat. Růst ekonomiky EU v prvním čtvrtletí letošního roku činil 0,7 procenta. Od druhého čtvrtletí roku 2007 pro druhé čtvrtletí roku 2008, růst HDP dosáhl 1,5%. Zpomalení ekonomiky EU je důsledkem

poklesu tempa růstu HDP ve mnohé z jejích členských zemí. Zejména, HDP Nizozemska ve druhém čtvrtletí roku 2008 se nezvýšil, zatímco objem německé ekonomiky klesl o 0,5%. Snížení HDP byl zaznamenán ve Francii, kde objem ekonomiky klesl o 0,3%. Objem průmyslové produkce v EU v květnu klesl na svou nejnižší úroveň za téměř 16 let, významný pokles tohoto ukazatele poukázali Německo a Francie. To taky oznámil Evropský statistický úřad Eurostat. Podle údajů Eurostatu, objem výroby v 15 zemí EU v květnu klesl o 1,9% oproti dubnu, což je největší pokles od prosince 1992. Ve srovnání s předchozím rokem, produkce klesla o 0,6%, což je prvním ročním poklesem za tři roky. Ve 27 zemích Evropské unie objem produkce v květnu klesl o 1,4% oproti dubnu a o 0,5% ve srovnání s květnem roku 2007. Podle revidovaných údajů, v dubnu objem průmyslové produkce v EU vzrostl o 1,0% oproti předchozímu měsíci a o 4,0% oproti květnu roku 2007. Dříve ohlašovali o zvýšení těchto ukazatelů na 0,9% a 3,9% resp. Ve 27 zemích EU v dubnu růst produkce činil 0,3% ve srovnání s předchozími měsíci a 3,9% v ročním přepočtu.

V porovnání s dubnem průmyslová produkce v Německu a Francii poklesla v květnu na 2,6%, v Itálii - na 1,6%. Ve srovnání s květnem loňského roku, průmyslová produkce v Německu v květnu vzrostla o 0,9%, ve Francii poklesla o 1,9%, v Itálii - o 4,1%. V důsledku vysokého kurzu eura vůči dolaru a dalších světových měn, v EU vzrostl deficit zahraničního obchodu, který v květnu činil 4,6 miliard eur (7,29 miliard dolarů). Schodek zahraničního obchodu v dubnu činil 2,5 miliardy eur a 1,4 miliardy eur v loňském roce. Podle údajů Eurostatu export v květnu vzrostl o 4%, import vzrostl o 9%. Během prvních 5-ti měsíců letošního roku export vzrostl o 8% ve srovnání s minulým rokem, import se zvýšil o 11%. Údaje za období od ledna do dubna ukazují, že náklady na dovoz energie vzrostly o 42% z loňského roku. To mělo výrazný negativní vliv na obchodní bilanci vcelku.

Míra nezaměstnanosti v EU v červnu činila 7,2%, podle Evropského statistického úřadu Eurostat.

Index spotřebitelských cen v EU v červenci 2008 v ročním vyjádření, podle Eurostatu, vzrostl o 4,1%. V červnu inflace činila 4,0% v ročním přepočtu. Růst tohoto ukazatele byl rekordním za poslední více než 16 let. Analytici zdůrazňují, že v evropské ekonomice od konce prvního čtvrtletí se začínají objevovat příznaky zpomalení – zmenšuje se průmyslová výroba, spotřebitelské výdaje sektor služeb. Snížený exportu z Německa v

květnu byl největší za poslední čtyři roky, i když německý export v prvním čtvrtletí přispěl k podpoře ekonomického růstu v EU. Experti tří hlavních ekonomických institucí Evropy - německého **Ifo**, francouzského **INSEE** a italského **Isae** předpovídají, že ve třetí a čtvrté čtvrtletí ekonomicky růst v EU bude činit 0,3% ve čtvrtletních hodnotách. Na konci července, byly zveřejněny předběžné údaje o změně hrubého domácího produktu (HDP) Velké Británie ve II čtvrtletí roku 2008. Podle očekávání analytiků, HDP vzrostl o 0,2% ve čtvrtletních hodnotách, a na 1,6% - v ročních (v předchozím čtvrtletí HDP vzrostl o 0,3% ve čtvrtletních hodnotách, a 2,3% v ročních). Údaje o tomto jsou ve zprávě Národní statistiky agentury Velké Británie. Britské HDP v I čtvrtletí roku 2008 vzrostl pouze o 0,3% ve srovnání s předchozím čtvrtletí. V ročním přepočtu růst HDP v průběhu období přezkumu činil 2,3%. MMF snížil prognózní odhad růstu HDP ve Spojeném království z 1,75% na 1,4% v důsledku zmenšení pravděpodobnosti snížení úrokové sazby Bank of England. MMF konstatuje, že toto hodnocení události spojené s vysokým úrovním indexu spotřebitelských cen a tím, že nyní dostatečně silná libra může se oslabit pak.

Česka Republika. ČR je členem EU a je jasné, že pokles ekonomiky EU přímo ovlivňuje ekonomiku ČR. Podle údajů Českého statistického úřadu, tempo růstu HDP se zpomaluje. Tak, v roce 2007 tempo růstu byl na úrovni 6,6%, což je o 0,2% menší než v roce 2006 (6,8% oproti 6,6%). Taky klesá import a export. Tyto údaje jsou uvedeny v příloze č. 1. Zároveň s tím roste inflace. Nebudu rozepisovat v detailu stav České ekonomiky, protože to není tématem mé Bakalářské práce.

Všechny tyto údaje jsem předvedl proto, abych jasně ukázal, že Světová ekonomika je ve fázi recese. A je přehledně vidět cyklický vývoj ekonomiky. Například můžeme jasně vidět cykly Kuzneca, neboli stavební cykly v ekonomice USA. A taky je potvrzení cyklům Kondratieva, takzvané dlouhé vlny.

2.3. Antikrizové opatření

Nerovnoměrnost ekonomického růstu nezbytně vyzve stát, aby vypracoval antikrizovou politiku. Nejdůležitější způsoby vlivu státu na cyklické kolísání národní ekonomiky jsou měnové a fiskální stimuly. Ve fázi ekonomické krize, vládní opatření jsou zaměřena především na podporu produkce, která je spojena s poskytováním podnikatelským subjektům finančních subvencí, daňových úlev, levnější úvěry, rozšíření

investic, zrychlené odpisy atd. Prostřednictvím těchto opatření zajistí nezbytné podmínky pro překonání krize v národním hospodářství. Ve fázi stoupaní státní hospodářské činnosti se zaměřují na zdržování rychlého růstu veřejné produkce, na zmírnění následků "ekonomického přehřátí", aby ne dovolit nadvýroby zboží a služeb. Konkrétní opatření stabilizační politiky státu v tomto případě jsou: zvýšení stávající daně a zavedení nových, drahé úvěry, snížení státních investic, zrušení zrychlených odpisů, daňových úlev, atd. Bez ohledu na způsoby, formy a oblastí anticyklické regulace, všichni jsou zaměřeni na protipůsobení, jsou určeny ke srovnání vibrační, vlnové povahy ekonomického rozvoje. V době ekonomické krize a depresivního stavu ekonomiky stabilizační politika je zaměřená na aktivizace ekonomické aktivity. K vytvoření nezbytných podmínek pro zajištění výhodného vývoje veřejné produkce. V dobách ekonomického oživení a stoupaní, činnost státu v oblasti anticyklické regulace nabývá opačný charakter. Ona se snaží omezit podnikatelské aktivity, pro zajištění stabilního rozvoje ekonomiky založeného na optimálním tempu ekonomického rozvoje.

Při provádění stabilizační politiky můžeme vyčlenit na dva přístupy: neokeynesiánský a neoklasický, které se liší z cílů, forem a metod (tab. 2.1).

Tab. 2.1 Dva přístupy k anticyklické regulaci národního hospodářství

Přístup	Metodologický základ	Cíl	Orientace	Regulační priority	Hodnocení role státu
Neokeynesiánsství	Keynesiánství a neokeynesiánství	Regulace národního hospodářství vcelku – makroekonomie	Agregátní poptávka	1) Fiskální politika (vestavěné stabilizátory). 2) Monetární politika (automatický působící odvetná opatření)	Stimulová ní

Neoklasicky	Neoklasicky a monetarismus	Vytváření stimulů na úrovni mikroekonomi e, pro jednotlivé podniky	Agregátní nabídka	1) Monetární politika. 2) Fiskální politika	Omezení
--------------------	----------------------------	---	-------------------	--	---------

3. Závěr

Prohlédnuli jsme různé typy ekonomických cyklů. Ve své práci jsem se snažil uvést tyto informace z různých pohledů. Byla uvedena základní teorie ekonomiky, ale stručně. Taky v mé bakalářské práci najdete různé typy cyklů, například cykly Juglara a Kitchinovy cykly. Zkoušel jsem popsat různé metodologie zkoumání cyklu. Byly vysvětleny příčiny vzniku cyklu a taky názory nejvíce známých ekonomů v této oblasti, jak to A. Hansen, Shumpeter a ostatní. První kapitola je zaměřena na seznámení s pojmy a teorií ekonomických cyklů. Všechny materiály jsou uvedeny stručně, ale se studiem problematiky tohoto problému. Byla prozkoumána klasifikace cyklů, jejich periodičnost. Používal jsem statistické údaje a grafy pro znázornění určitých myšlenek.

Druhá kapitola je věnována Světově ekonomice. Použil jsem statistické metody pro zjištění ukazatelů. Taky jsem se opíral o názory analytiků a ekonomů. V této kapitole jsem chtěl zdůraznit stav ekonomiky. Světová ekonomika je ve fázi recese. Ekonomika USA a ostatních významných hráčů na světové aréně zažívá fáze poklesu a to v různých odvětvích národního hospodářství. Ale důležité je to, že fáze recese se časově shoduje s fází poklesu ve stavebních cyklech, cyklech Kuzneca. To znamená, že vlády států jsou nucené používat aktivní opatření proti cyklickým kolísáním. Protože jinak Světová ekonomika se může dostat do VELKÉ krize, větší než byla Velká Deprese v USA. A takový scénář rozvoje může přivést k tomu, že ekonomiky rozvojových zemí a odstálých zemí nemusejí vydržet takový tlak a spadnou. Což vyvolá vážné zatížení pro ekonomicky vyspělé země. Jak teď můžeme pozorovat, USA, Velká Británie, Německo aplikují antikrizová opatření. Zejména pro USA tento problém je moc důležitý. Hypoteční krize, válka v Iráku, státní dluh, tyto faktory jenom potlačuje ekonomiku USA do nížiny cyklu. A za USA do recese zatahuje ekonomiky, které jsou napojené na americkou měnu a obchod s Amerikou. Uvedl jsem základní přístupy proti krizi, ale jistě, že vlády kombinují různé metody vlivu na ekonomiku, aby zmírnily kolísání ekonomického cyklu.

Téma mé práce nebyla vybrána náhodou. Věřím, že toto téma je velmi důležité pro ekonoma, jak pro platného tak i pro budoucího. Denní zprávy o spádu burz cenných papírů, klesání kurzu dolaru, zvýšení inflace jdou neustále na nás ze všech médií. Právě tohle mě vyzvalo si vybrat téma: Ekonomické cykly. Chtěl jsem vědět proč probíhají tyto nebo jiné procesy v ekonomice, na čem jsou závislé, jak prognózovat další vývoj

ekonomiky. To vše je možné ve studiu na ekonomických cyklech. Cykly odpovídají na otázky: proč? kdy? jak? co dál?. Věřím, že moje práce umožňuje větší diferenciaci, rozdělení cyklů. To jest, při výskytu některých příznaků lze již hovořit o tom, jaký je to typ ekonomického cyklu, jeho přibližná délka, následky pro ekonomiku a obyvatele a tak dále. Různé teorie, různé přístupy ke zkoumání nám umožňují předvídat další vývoj ekonomiky. To je důvod, proč jsem se rozhodl napsat svou bakalářskou práci na téma „Makroekonomická nestabilita: Teorií ekonomických cyklů“.

Použitá literatura

1. K. R. McConnell, S. L. Brue. **Economics: principy, problémy a politika.** Kiev, 1999, 11 vydání
2. **Ekonomická teorie**, pod redakci V.I. Vidjapina, A.I. Dobrynina – M. INFRA-M, 2003
3. KRAFT, J., BEDNÁŘOVÁ, P.: **Ekonomie I.** 1. vydání. Liberec: TU v Liberci, 2006, ISBN 80-7372-127-9
4. **Kurz ekonomické teorie**, pod redakci M.N. Čepurina– Kirov: «ASA», 2002r., 5 vydání
5. *Fisher S., Dornbusch R., Startz R. Macroekonomics* – vyd. «Dělo», Kiev 1997.
6. P. Samuelson, **Economics**, - M. NPO „Algon“, 1997
7. L. Rusmichová, J. Soukup, **Makroekonomie**, - Melandrium, Praha, 2002
8. N. Gregory Mankiw, **Principles of Macroeconomics**, 2 vydání, St.-petersburg 2003
9. Alvin Hansen, **Fiscal Policy and Business Cycles** (1941)
10. Historie ekonomických dejin. V. Avtonomov, O. Ananina, skripta – M. INFRA-M, 2002, str. 83 – 84
11. Rima I. Development of Economic Analysis. L.: Routledge, 1996.
12. http://en.wikipedia.org/wiki/Business_cycle
13. http://en.wikipedia.org/wiki/Kuznets_curve
14. http://en.wikipedia.org/wiki/Kondratiev_wave
15. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
16. <http://www.czso.cz/>
17. <http://www.fitchratings.ru/>

4. Přílohy

Příloha č. 1

Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele

Prameny: ČSÚ, MPSV, ČNB, MF a ČHMÚ

(aktualizace údajů bude prováděna ke konci ledna, února, března, června, září a prosince)

U k a z a t e l		2004	2005	2006	2007
Ukazatele reálné ekonomiky					
HDP	mld. Kč, b. c.	2 814,8	2 983,9	3 215,6	3 551,4
HDP na 1 obyvatele	Kč/obyv., b. c.	275 770	291 561	313 213	344 035
HDP na 1 obyvatele v PPS	PPS/obyv., b. c.	16 257	17 133	18 412	20 237
HDP	%, r/r, reálně	4,5	6,3	6,8	6,6
Výdaje na konečnou spotřebu	%, r/r, reálně	0,9	2,6	3,5	4,2
z toho: spotřeba domácností	%, r/r, reálně	2,9	2,5	5,4	5,9
Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu	%, r/r, reálně	9,1	-0,8	10,5	9,6
z toho: fixního	%, r/r, reálně	3,9	1,8	6,5	5,8
Vývoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	20,7	11,6	15,8	14,6
Dovoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	17,9	5,0	14,2	13,8
Domácí realizovaná poptávka	%, r/r, reálně	1,6	2,4	4,3	4,6
Deflátor HDP	%, r/r	4,5	-0,3	0,9	3,6
Hrubý disponibilní důchod	mld. Kč, b. c.	2 658,5	2 837,1	3 045,7	3 330,6
Hrubé národní úspory	mld. Kč, b. c.	620,0	714,2	793,3	910,5
Míra hrubých národních úspor	%	23,3	25,2	26,0	27,3
Míra hrubých úspor domácností	%	5,4	8,2	9,3	8,1
Souhrnná produktivita práce	%, r/r	4,3	5,2	5,0	4,8
Jednotkové pracovní náklady	%, r/r	1,5	-1,2	0,7	1,4
Energetická náročnost	%, r/r	-2,5	-6,1	-4,8	
Emise CO2	%, r/r	0,8	-0,6	4,0	
Průmysl	- tržby	%, r/r, reálně	9,9	8,1	11,6
Stavebnictví	-tržby	%, r/r, reálně	4,5	3,7	13,8
Služby	- tržby	%, r/r, reálně	3,2	3,0	5,0
Zemědělství	- tržby	%, r/r, reálně	0,0	8,0	-3,7
Počet zaměstnaných s jediným nebo hl.zam.	%, r/r	-0,6	1,2	1,3	1,9
Míra registrované nezaměstnanosti	%, průměr	10,24	.	.	.
Míra reg.nezam. podle stávající metodiky	%, průměr	9,19	8,97	8,13	6,62
Obecná míra nezaměstnanosti	%, průměr	8,3	7,9	7,1	5,3
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	%, průměr	4,2	4,2	3,9	2,8
Průměrné hrubé nominální mzdy	%, r/r	6,6	5,3	6,5	7,3
Průměrné reálné mzdy	%, r/r	3,7	3,3	3,9	4,4
Průměrný starob.důchod/průměrná mzda	%	40,6	41,1	40,8	40,6

Míra inflace	%, r/r, průměr	2,8	1,9	2,5	2,8
Míra inflace	%, r/r, prosinec	2,8	2,2	1,7	5,4
Ceny průmyslových výrobců	%, r/r, průměr	5,7	3,0	1,6	4,1
Ceny stavebních prací	%, r/r, průměr	3,7	3,0	2,9	4,1
Ceny tržních služeb	%, r/r, průměr	2,3	-0,3	3,3	1,6
Ceny zemědělských výrobců	%, r/r, průměr	8,1	-9,4	1,1	16,5
Ceny vývozu zboží	%, r/r, průměr	3,7	-1,5	-1,2	1,3
Ceny dovozu zboží	%, r/r, průměr	1,6	-0,5	0,3	-1,0
Směnné relace	%	2,1	-1,0	-1,5	2,3
Měnové ukazatele					
CZK/EUR	průměr	31,904	29,784	28,343	27,762
CZK/USD	průměr	25,701	23,947	22,609	20,308
Nominální efektivní kurz	%, r/r	-0,4	6,2	5,0	1,9
Reálný efektivní kurz	%, r/r	3,1	4,7	2,3	2,6
M2 *	%, r/r	4,4	8,0	9,9	13,2
Běžný účet (BÚ) platební bilance	mld. Kč	-147,5	-48,5	-100,8	-89,0
Finanční účet (FÚ) platební bilance	mld. Kč	177,3	154,8	104,9	104,5
Změna devizových rezerv	mld. Kč	-6,8	-92,9	-2,1	-15,7
BÚ/HDP	%	-5,2	-1,6	-3,1	-2,5
FÚ/HDP	%	6,3	5,2	3,3	2,9
Stav devizových rezerv* (DR) ČNB	mld. Kč	636,2	726,7	656,6	631,0
Stav DR* ČNB/HDP	%	22,6	24,4	20,4	17,8
Krytí dovozu zboží a služeb DR ČNB	měsíc	3,9	4,2	3,4	2,9
Fiskální ukazatele					
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	-83,3	-106,7	-85,9	-56,1
Vládní deficit (přebytek)/HDP	%	-3,0	-3,6	-2,7	-1,6
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	-93,7	-56,3	-97,6	-66,4
Saldo SR/HDP	%	-3,3	-1,9	-3,0	-1,9
Vládní dluh	mld. Kč	855,1	888,6	951,5	1 019,4
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	30,4	29,8	29,6	28,7
Státní dluh	mld. Kč	592,9	691,2	802,5	892,3
Státní dluh/HDP	%	21,1	23,2	25,0	25,1

Poznámky:

r/r meziroční změna; . údaj není k dispozici; * stav ke konci období.